

... Men så kom meddelelsen om henrettelsen af

Jylland, og vi talte tit om, at turen også kunne komme til os. Men vi skød tanken fra os. Vi kunne ikke gå under jorden eller flygte til Sverige som mange andre modstandsfolk. En kro kan man ikke sådan forlade, og vi var overbeviste om, at i hvert fald ingen på egnen, bortset fra selve gruppen, vidste, hvad der foregik på kroen.

Men det skulle vise sig, at vi havde været skygget i lang tid, da Gestapo klokken halv seks om morgenen den 11. marts omringede Hvidsten. Min mand og jeg boede i huset ved siden af, og vi vågnede ved, at tyskerne buldrede på forder og bagdør på samme tid. Med maskinpistoler i ryggen blev vi ført over på kroen, hvor mændene sad med hænderne lænked på ryggen. Det var som en ond drøm. Især var det forfærdeligt at se på Niels. Han havde et par dage i forvejen fået blodforgiftning i højre arm og havde høj feber.

Tyskerne tog far, Niels, min mand Peter, Gerda og mig med sig. De kommanderede også Bitten af sted, men jeg protesterede over for deres anfører:

- De vil da ikke arrestere et barn på 14 år? sagde jeg, og så lod han Bitten være. Mor fik også lov at blive hjemme på Hvidsten: „Nogen skal jo passe kroen og den lille pige,“ sagde tyskeren. Den lille pige var min halvandet år gamle datter, Gulle. Til alt held var der ingen, som spurgte efter Rita. Hun var få måneder i forvejen blevet gift og boede i Helsingør.

Vi blev ført til Århus, og under forholdene dér gik det op for os, hvor uhyggeligt meget tyskerne vidste om os. Selv detaljer, vi for længst havde glemt. Mændene blev efter tre ugers forløb ført videre til Horserød, og den 19. maj blev Gerda og jeg også sendt til Horserød og derfra videre til Vestre fængsel, hvor vi blev indsat i hver sin celle.

Truslerne skræmte ikke

- tværtimod

I månederne forud for Hvidsten-gruppens arrestation var der gået en bølge af uro over landet. Efter tyskernes magtovertagelse den 29. august 1943 voksede hadet mod nazismen, og flere og flere tilsluttede sig modstandsbevægelsen. Den ene store jernbanesabotage mod tyske militære forbindelseslinjer og sabotager mod fabrikker, der leverede materiel til tyskerne, blev gennemført. Det tyske riges befuldmægtigede i Danmark, dr. Werner Best, svarede i april med at udsende en erklæring, hvori han meddelte, at yderligere mod-

Et af krigens dystre minder: en container, som fyldt med våben og ammunition blev nedkastet over Allestrup mose.

standsaktivitet ville blive fulgt af eksekvering af dødsdomme over fangne frihedskæmpere.

Det var ikke tomme trusler. Hver dag i den følgende tid kunne man læse om dødsdomme, henrettelser, „nedskydninger under flugtforsøg“ og hårde fængselsdomme i aviserne. Men tyskerne forregnede sig, da de troede, at de dermed kunne skræmme folk. De frygtelige meddelelser ansprede blot til yderligere modstand.

Den 22. juni 1944 gennemførte sabotagegruppen BOPA sin berømte aktion mod Riffelsyndikatet. Den blev gennemført ved højlys dag, og foruden at lægge fabrikken i ruiner lykkedes det sabotørerne at erobre store mængder våben og ammunition. Det var simpelt hen en bedrift i betragtning af, at syndikatet var beskyttet af strømførende ledninger, af 60-70 maskinpistolbevæbnede vagter, af særlige forsvarsbunkers osv. Og befolkningen jublede. De kæmpemæssige røgskyer fik tusinder til at valfarte til Nordhavn station, og da tyskerne gav ordre til, at S-togene ikke

måtte standse på stationen, gav københavnere sig i stedet til at køre frem og tilbage mellem Hellerup og Østerport. De hang ud af vinduerne og råbte hurra, mens de betragtede branden og hørte drønen fra den eksploderende ammunition. I raseri og desperation begyndte tyskerne at beskyde toget, men folkeforlystelsen fortsatte, og heldigvis blev ingen mennesker ramt.

Folkestrejken begynder at tage form

I dagene derefter gengældte tyskerne de store sabotageaktioner med kontrsabotage - den såkaldte „Schalburg-tage“, som blev udført af det berygtede Schalburg-korps, og som blandt andet gik ud over Tivoli, Borgernes Hus og Den kgl. Porcelænsfabrik. Den 21. juni udsendte Werner Best forordning om indførelse af spærretid. Ingen måtte uden særlig tilladelse vise sig ude mellem klokken 20 aften og 5 morgen, og ansamling af mere end tre personer på offentlig gade blev forbudt.

Men dermed tirrede han bare yderligere københavnere, som ikke ville finde sig i at blive spærret inde, mens solen endnu stod højt på himlen. Det var „sommertid“, så reelt var klokken kun 19, og de første, der reagerede, var arbejderne på B & W. De sendte tyskerne på Dagmarhus en bramfri meddelelse om, at de blev nødt til at gå tidligt hjem fra arbejde, fordi de ikke kunne forsømme deres kolonihaver, og derefter bredte „Gå-tidligt-hjem“-strejken sig som en løbeild over byen. Den store folkestrejke begyndte at tage form.

Københavnere trodsede overalt spærretidsbestemmelserne. I byens yderkvarterer, hvor tyskerne ikke kunne overkomme at patruljere, passede folk deres haver og gik attenture som sædvanligt, og inde i byen gik der sport i at drille de tyske patruljer, som for det meste bevægede sig rundt på cykler. Længe efter at spærretiden var indtrådt, stod folk i store klynger på hundredvis af gadehjørner, og først i sidste øjeblik, når patruljerne dukkede op og begyndte at skyde vildt med maskinpistoler, flygtede man ned ad sidegader og ind i opgange.

I dagene den 26. og 27. juni 1944 blev 12 mennesker dræbt og 75 indlagt på hospital med skudsår, men på det tidspunkt kunne intet standse den spontane opstand. Folk byggede barrikader af brosten, af væltede biler og andet forhåndenværende materiale. Bålene flammede i gaderne overalt i byen, og ty-

Hvidsten-gruppen

Tre af søskendeflokken blev taget af tyskerne, sønnen Niels Fiil, Gerda (øverst til højre), og Tulle (yderst til venstre), mens Rita og Bitten (i midten) slap.

skerne svarede i desperation med oprettelse af standretter og flere henrettelser af fangne frihedskæmpere. Om morgenen den 29. juni kom meddelelsen om henrettelsen af Hvidsten-gruppen. Og da slog hadet mod tyskerne ud i lys lue. Fabrikker og forretninger lukkede. Alt arbejde standsede. Folk forlod deres hjem og flygtede ud af byen, og den 30. juni var generalstrejken en kendsgerning.

Dødsdømt - men benådet i sidste øjeblik

- Den 27. juni blev dommen over vores gruppe afsagt, fortæller Tulle Fiil. Den blev afsagt ved en krigsret i Dagmarhus, og far, Niels, Peter og fem af de andre blev dødsdømt. Jeg blev også dømt til døden, men i sidste øjeblik blev dommen, uden at jeg vidste det, ændret til livsvarigt tugthus. Gerda blev idømt 2 års ungdomsfængsel. Den 28. fik vi lov til at være sammen med vore mænd i nogle timer. Vi talte mest om mor og om, hvordan det skulle gå hende. Jeg husker også, at Niels sagde:

- Jeg har hørt, at strejken er begyndt. Det betyder knald eller fald for os. Måske bliver tyskerne så bange, at de ikke

tør gøre os noget. Måske bliver de helt desperate. Før vi sagde farvel, bad far Fadervor med os.

En mors farvel til sin mand og sine børn

Samme aften fik mor lov til at komme ind til mændene i 10 minutter for at sige farvel, og bagefter kom hun ind til os piger. Uden hendes ro og fantastiske viljestyrke havde vi ikke kunnet bære det, der ventede os. Da vagten kom for at hente hende, ejede hun kræfter nok til at vende sig i celledøren og smile.

- Hold hovedet højt, piger! sagde hun. Klokken 23 kom tyskerne og hentede vore mænd. Den 27. om morgenen så vi, at skiltene på deres celledøre var borte, og så vidste vi, hvad der var sket. Gerda var forstenet af sorg. Jeg magtede ikke at gå ned og vaske gulve, som jeg plejede, men hun gik. Hvid i ansigtet gik hun ned ad trapperne for at gøre sit arbejde som sædvanligt.

Den 30. om morgenen vaskede jeg gulve i en træbarak, hvor post og varer udefra hver dag blev afleveret gennem en luge. Det var os strengt forbudt at tale med nogen, men den dag var jeg ligeglad. Ingenting kunne skræmme mig

mere. Jeg spurgte en ung mand, der kom og afleverede et eller andet, hvordan det stod til ude i byen. Da han havde fået at vide, hvem jeg var, sagde han:

- Vi strejker, og jeg behøver vel ikke at fortælle Dem hvorfor!

Hvor er det mærkeligt, at man midt i en lammende sorg kan føle så dyb en glæde. Som timerne gik, fik jeg mere og mere at vide om begivenhederne ude i byen, og den eftermiddag gik det for alvor op for mig, at vore mænds død ikke havde været forgæves. Nu kunne intet standse frihedskampen.

Da jeg om aftenen kom ind i min celle, gik jeg vanemæssigt hen til vinduet og kikkede over mod Ørstedsværket. Og i det øjeblik var det som om alt, hvad jeg ejede af følelser slog sammen i mig. Jeg græd. For første gang. Tårerne strømmede ned over mine kinder, mens jeg stirrede på kæmpeskorstenene: De røg ikke mere. Ovnene var slukket.

Intet har nogen sinde gjort stærkere indtryk på mig. Ørstedsværkets skorstenene tegnede sig denne aften udsletteligt i min erindring som et eneste stort monument over vore dræbte mænd.

To påtrængende mænd besøger Hvidsten kro

Om de begivenheder, der førte frem til de skæbnesvangre dage i juni 1944, fortæller Tulle Fiil:

- Det hele begyndte nøjagtig et år før vi blev taget. Den 11. marts 1943 kom to mænd ind i skænkestuen og bad om at få en kop kaffe. De opførte sig sært anmassende, syntes jeg, og far, der sad og talte med sin gode ven, doktor Thorup Petersen, blev også irriteret. Idet jeg gik ud i køkkenet, så jeg, at de uden videre afbrød far og doktor Thorup i deres samtale, men først nogle dage senere fik mine søskende, min mand og jeg at vide, hvad de havde snakket om. Den ene af mændene var chefen for faldskærmsfolkene i Jylland, som gik under dæknavnet Axel. Han kom for at bede far om hjælp.

- Du kan færdes ubemærket på egnen, Fiil, sagde han. I aftes fik vi nedkastet noget „gods“ i Skråstrup mose, men vi nåede ikke at få det hele med, så derfor må du hente det for os.

Men far tog aldrig en beslutning uden først at have rådført sig med mor. Han gik op i soveværelset, hvor hun lå og hvilede sig, og han fik straks svar:

- Så må du hellere spænde den bette brogede for, sagde hun. Og så var den sag afgjort.

Fra den dag var vores hverdag forvand-.....